

Elbeszélés

Vállán vitte katonaládáját, füttyült s olyan vitézül, keményen dobogtatta a földet, vágta sarkával a sarat, mintha maga az anyaföld noszogatná hazafelé.

Az esti szellő is melléje szegődött és máris sussantotta a fülébe: „Siess! Várnak erősen!”

Azzal a szél, mint aki átadta üzenetét, tovább surrant, nekinyargalt az oldalnak és zúgatni kezdte a fiatal cserfák rozsdás üstökét. Nem is hagyott maga mögött csak egy kis borzongást és a legény fölé terítette puha fátyolként falujának illatát.

Füst szállongott ebben az illatban, trágya szaga csipett, de megnyhítette valami édes, édes... tán a lányok hajából illant feléje.

Gyurka nem is kanyarog tovább engedelmesen a dombok között bujkáló úton, hanem katonásan, ahogy egy leszerelt káplárhoz illik és való, tarlón, bokrosan, ciheren keresztül nekivág egyenest a hegynek. Árkot ugrik át, horgosan kapaszkodik fel, szántóföldek novembri sarában bukdácsol, s egyet se szusszant, de még a verejtek is éppen csak kiserked a homlokán, míg a bivaly lusta hátához hasonló hegygerinchez ér.

Itt földre zökkenti a lábát s ráül.

Lenéz, és öröm, legényes jókedv virágzik ki a lelkében. Tekintetével, így a messzeségből, kezdi dédelgetni a kövér, barna dombok közé nyugovásra megtelepedett faluját, ez meg újabb köszöntőt küld elébe: kutyaugatást, egy-egy tehén szelíd bögését, meg sorra gyuladó lámpák vidám hunyorítását.

Aztán ismét vállára lódítja a lábát és nekiereszkedik a feketülő hajlatnak. Egyenest célba veszi a házukat, és nem veszi el az irányt hazáig.

Utitársnak ajánlkozik az ösvény, előtte lábatlankodik, csikóformán rakoncátlankodó gyerekként, majd szalad előre, mintha hírül vinné: „Megjött Gyurka! Boros Gyurka leszerelt!”

Mire Gyurka keresztül bujkált a levetkezett, sovány szálfák között, már künn várja apja, anyja.

Mama akkorákat sikít, hogy a tyúkok egytől-egyig megrebbennek ülökéjükön, még a kakas is emelint egyet bibortaréjos generálisfején.

Aztán mama sírni kezd, tapogatja a fiát, tán még a hazakerült katonaládát is végigcsókolná. Márton bácsi, Gyurka édesapja, nem szól semmit, csak áll a tornác fejénél, mint akit cölöpnek vertek be oda.

De ez a cölöp is örömet hirdet.

Nem is tehet másként, akinek ilyen fia van, még hozzá leszerelt káplár. Mikor a legény eléje ér, Márton bácsi kezét ad, majd megveregeti a vállát. Mintha jól megkovácsolt vasat lapogatna.

Márton bácsi elégedett, amint a fia inas, veres nyakára csúszik tekintete. Olyan ez a nyak, hogy be sem lehet gombolni rajta a gallért.

„Ez osztán legény — dicsekszik saját magának — én is éppen ilyen voltam.”

Ez ugyan igaznak nem igaz, mert az egész Márton bácsi csak egy nagy bajusz. Örök életében keszeg volt, köhögős, tán csak a tornyos kucsma tette, hogy nem szivárgott el mostanáig a lelke. De ha az ember a fiatalságára emlékszik, megszépülnek a régi idők s úgy jönnek elébe, hogy csupa virág hajlik útjába, ő maga pedig lelkületében vitéz lesz, teste sudár s annyi erő ficánkol benne, hogy hét hegyet is átlépne.

Vigasságban tellik el az este, az arcokon öröm melegszik. A lámpa is mindegyre megrebbenti pillangósan fénylő szárnyát az üveg alatt, hogy legalább így ünnepeljen.

Gyurka levetette a kabátját, feltúrta az inge ujját és mama nem állhatja meg, hogy mindegyre meg ne símogassa. Szeretné azt mondani egy cseppecske siránkozással, hogy „jaj lelkem, gyerekem, de meghúzott a katonaság. Ne búsulj, ne félj, anyád főztjén majd erőre kapsz.” Így szólna, hiszen sok-sok évtizede ezt mondták mindig az anyák leszerelt katonafiuknak, közben rítottak, a könnyük csordogált, már nem is annyira bánatukban, inkább az elmúlt baj utáni megkönnyebüléssel.

De mama ezt semmiképpen se mondhatja, mert ha Gyurka erős volt, mikor bokkrétával és behívó cédulával a kalapja mellett végigénekelte a falut, most olyan, akár a mesebeli szegénylegény, akit csudaírral kentek meg, hogy hétszerte erősebb és eszesebb legyen, mint annak előtte volt.

S valahogy így is van. Csak meg kell nézni, hogy jó haza minduntalan egy-egy üzenethozó. Egyszer a pírfalvi állami gazdaságból telefonáltak a néptanácshoz: beszélhetnékük volna Boros elvtással,

mármint az ifjabbikkal, látogassa meg őket. Másszor a telekesi traktorállomás üzenetvivője keszeleg be hozzá, hogy nézzen be az irodájukba, szívesen látnák. A traktorállomásiak nem sajnálták a 17 kilométeres utat Boros Gyurkáért.

Boros Márton bácsi mindennap nagyobb lesz egy fél fejjel, hogy ilyen nagyra becsülik az ő fiát, s ha ez még sokáig így tart, kiüti fejével a mennyezetet.

— Hja, vizsgázott gépész, — símogatta lombos bajuszát, aztán hozzát teszi — könnyű neki. Minket pofoztak a katonaságnál, ezt a fiút meg úgy kicsiszolták, mint a karbunkulust.

Ebből megértheti, aki ért a szóból, hogy a matéria volt jó, azért lehetett. Mert úgy, kavicsból, üvegből sohse lesz gyémánt, ha porrá csiszolják, akkor se.

Igy dicsekszik faluszerte Boros Márton. Még olyat is mond, hogy úgylátszik, eljött annak az ideje, mikor a kakóca többet tud a vén kakasnál.

De ez a nagy büszkeség csak a kapufélfáig tart. Oda akasztja fel örömét, s helyébe a búbánatot teszi vállára. Mert Gyuri azt mondja: ő nem megy Pírfalvára, se Telekesre, de idehaza se marad. Megy vissza.

— Nem nyúztak eleget a katonaságnál?

— Engem nyúztak? — mosolyog elnézően Gyuri. — Ott lettem eszkavátor-gépész... Tudják maguk mi az? Dehogya is tudják!

Ha azt mondaná: tábornok, azt se mondhatná büszkébben.

Bele van bolondulva ez a legény az eszkavátorba! Még le is rajzolja. Mama úgy nézi, leginkább szövőszékhez hasonlít. Márton bácsi azt állítja, ő a K. und K. 31. Artillerie Regimentnél látott ilyet, mert a tüzérségnél volt ő hajtó az első háborúban.

De akár ágyú, akár szövőszék, nem jó, nem helyes, hogy Gyuri végig kolindálja az egész országot, ma itt, holnap ott, mint a cigányok. Tisztességes ember ilyet nem tesz, s hiába mond akármit Gyuri, hidegen gyanakodva hallgatják.

— Istenem, istenem mennyi bánat nyomja az anyai szívet... búsul mama és már könnyezni sem tud, mert ennél még sokkalta nagyobb csapást is mért rá a jóisten.

Ez a Gyuri, ez a Gyuri, olyan volt mint a... nem volt több ilyen legény a faluban!

Most pedig alig hat óra, máris készülődik.

Mama kezében megáll a varrótü, Márton bácsi a gyufát ugyan meggyújtotta, de a cigarettához érinteni már elfeledi.

Összenéztek ők ketten, öregek, aztán hallgatnak. Gyuri a cipőjét keféli, fésülködik.

Valakinek meg kell már szólalnia, s ez a valaki mama.

— Megint elmész? — kérdi, mintha kést döfne a levegőbe.

— El.

Azt már senki sem kérdi, hogy hová. Úgyis tudják: Judithoz.

S hogy nem kérdez senki, hanem hallgatnak, ez csak rosszabb, mert úgy megkeseredik közöttük a szoba levegője, hogy szívni is alig lehet. Kíváncoznának kifelé a házból, egyik, hogy sírjon a másik foga közt morzsolni a káromkodást, a fiú pedig, Gyuri, hogy koknukul belemeredjen a tornácról a semmibe.

Megveti lábát az ajtóban, visszafordul és megfelel a levegőben függő, de ki nem mondott kérdésre.

— Igen. Judithoz megyek.

De ézt úgy mondja, hogy mindenki megtudhatja belőle, itt nem lehet másként, csak ahogy ő akarja: Judit a felesége lesz.

Márton bácsi keserű tréfával csak annyit mond erre, hogyha mindenáron asszonyt kíván, olyat vegyen el, akinek urát felakasztották. Az legalább nem mondhatja, hogy első férje jobb volt nála.

Bezzeg mama, ő tud többet is, mindennap másat.

— Elvált asszony — megkóstolt gyümölcs... öreg hozzád, egyidős veled. Szégyen, hogy ilyet vegyél el; azt mondják, nem is talál-tál jobbat...

Mert Judit asszony. Vagyis volt asszony. Az ura megvolna, de nem élnek együtt, elváltak. Senki sem tudja egészen pontosan, miért, de azt mindenki helybenhagyja, hogy Judithoz nem talált az a savószín ura.

Mert Judit olyan asszony, akinek keze alatt virágot hajt még a jég is, de nem jégvirágot, hanem égőtüzűt, forró illatút, mint ahogy az asszony maga is csupa lángoló színű forró mosoly. Ember legyen, aki nem szédül bele, akit Judit szerelemmel szeret.

A legény az anyja csípős szavára felkapja a fejét, de aztán láncot vet az indulatára.

— Magamnak veszem el, nem maguknak.

Azzal szép csöndesen beteszi az ajtót. Bár inkább bevágná, hogy rezegjen a ház!... De ez a megfontolt hidegség... Honnan vette ez a fiú?

Olyan elszánt szerelmében ez a legény, hogy még csak nem is haragszik. Megy az úton és csak öreá gondol, alig látja az embereket.

Kinek is mondhatná el, de ki is tudná megérteni, hogyan vágyik Juditot ölelni a két karja.

Olyan ez a Gyuri, mint az ifjú fa, mikor a tavasz megzendíti benne a nedveket, s a sok izmos fiatal ág rügyeket pattantva nyújtózik a cirmosan füstölgő tavaszi világban.

Juditnál a kutya is boldog, ismerős csaholással csörgeti láncát, mintha máris a gazdáját köszöntené. Gyuri meg... Gyuri úgy fogja meg a kilincset, mintha simogatná.

A félfalu azt sustorogja, hogy ezek ketten, alighogy beteszik az ajtót, máris ... hm ... szóval tudják a falusi vének, hogy mit írgyelnék tőlük.

Pedig nem igaz.

Nem mintha a vágyakozás hiányzanék, hiszen csak egymásra néznek és lobot vet körülöttük a levegő.

Ha lány lenne ... ha őriznék ... ha éhezett egéreként ki-be surranó vénasszony vigyázná ...

De asszony, akit senki sem őriz.

Senki, csak ő maga.

Ezért ül terített asztal mellett is éhesen Boros Gyuri.

Ilyen asszony Judit.

A haja barnásarany, a szeme is aranszín. Arca magyaros, kerek. Lehet, hogy húsz esztendő múlva már magának való írgység vékonyítja halványná az ajkát, harag tépi homlokát, élesíti szúrossá tekintetét. Most még ruganyosan, simán borít mindent az ifjúság. Ki tudná megmondani, mi rejtőzkodik mögötte.

Szép is Judit, jó is, de azért ...

Hej Boros Gyurka, Boros Gyurka, csak igazat mond a nóta: „Ritka az a búza, kiben konkoly nincsen, ritka a szerelem, kiben hiba nincsen ...”

Igaz, kicsike hiba, de néha apró morzsától keseredik meg az egész hordó méz.

Mert nehéz a két öreggel, de Judittal sem könnyű. Nem mondja, hogy nem megy el majd Gyurival, de azt se mondja, hogy megy. Nem mond semmit, csak hallgat, mosolyog, mint akinek kedves titka van.

Neki aztán mind magyarázhatja Gyuri, hogyan és ő gépével egymaga annyit, mint százötven napszámos. Judit nem csodálkozik, nem szól se jót, se rosszat, csak megint mosolyra húzza, azt a feszülő piros ajkát, mintha gyerekmesét hallgatna.

— Maga, gépek bolondja ... — fogja meg a Gyuri kezét és rávillan a szeme. — Ugye jobban szereti őket nálam? Ha igen, akkor én valamennyit felgyujtom. Mert én úgy szeretem magát.

Ilyesmiket mond neki, csoda-e, hogy amikor hazaindul, Gyurka úgy érzi, hogy egész lelke, egész szíve fénnel tellik meg. S ha az kisugároznék belőle, ragyogna az utca, az egész falu, az egész világ,

II

SÁRBAN KOTYOG a kerék, a fojtogató ködök már magukba nyelték a bokros hegyoldalt s hátuk mögött az eget döfködő templomtornyot is. Már-már attól lehetne tartani, hogy következőnek felszip-pantják a lovat, hisz alig látni már a lassú baktatásban lógó fejét.

Füstölgő semmi veszi körül a szekeret és rajta Juditot meg Gyurit.

Szorosan egymáshoz húzódtak, eléggé indokolja ezt a körülöttük hidegen párálló csuromvíz világ. Együtt, egy ütemre döccen a testük a szekérrel, összesimuló izmuk, idegük játéka a ruhán keresztül is átadta egymásnak minden moccanásukat. Nem sokat törődtek az alattomos hideggel, az ő ifjan parázsló szerelmük tán még a csúztól is megvédi őket.

Kilenc is elmúlt, mire beértek a városba. A piac sarkán válnak el, Gyuri leadogatja az összekötözött csirkepárokat, majd a tojásos kosarat, aztán mintha darazsat akarna elhessenteni, megpattintja ostorát és elhajt a beszállóhelyre.

Bosszankodik. Nem szereti ezt a kofatempót. Mi a bogra kötött istennyilának kellett az a csirke, ha egyszer látogatóba jöttek? De Judit nem hagyta, ő ingyen nem jön a városba, minden kis pénzt meg kell fogni.

Jól van, fogja meg, ha olyan nagyon oda van érte.

Gyurkának akad egy s más elintéznivalója és jól elmúlt már tizenegy, mikorra visszatér. Megy, megy a lökdösődő, egymásba ütköző, ezer hangon kiabáló hadonászó piaci embertömegben, amely fölött ázott káposzta és petrezselyem csiklandós szaga úszik.

Még nem szállt el egészen bosszúsága, de a szeme már Juditot keresi. Aztán meglátja s mintha egyszerre megpuhulnának csontjai. Neheztelni szeretne rá, de az asszony a csípős hidegtől olyan pirosan szép, hogy megdöbben bele. Mintha megvidámodnék körülötte a világ. Még a rekedt piaci kereskedő is igazít egyet tarkakockás sálján, mielőtt odasúgná neki:

— Valódi kályhafesték... géptű... varrótű...

Majdnem úgy hangzik, mint egy szerelmi vallomás.

Juditot elégedetten, vidáman találja. Az utolsó tyúkot árulja; odatartja minden vásárló formájú embernek.

Kéri harmincért többen is, de Judit harmincötön alul nem adja.

Gyuri türelmetlenül topog, nem mintha fáznék, de nem szereti ezt a kofázkodást.

— Add már oda és gyerünk.

— Hogyne, megéri ez a harmincötöt is!

Gyuri tréfásan — mérgesen kezd alkudozni a tyúkra.

— Ez harmincöt? Vén ez a tyúk lelkem, csupa toll, bőr; egy egész nap se fő meg a húsa.

Judit érti a tréfát, hogyne értené. Az égnek fordítja a szemét.

— Ennek? Gyöngé húsu ez, szinte csirke még. El se adnám, ha...

— ... ha nem szeretnék kupeckedni... — vág oda neki Gyuri.

De ezért már megharagszik Judit. Egyszerre szigorú lesz az arca s odébb lép. Nem látja meg többé, nem is ismeri meg Boros Gyurkát. Alljon ott estig, száradjon meg a lábán.

A legény ott topog két lépésnyire tőle, egészen elanyátlanodott ez a nagy darab férfi. Olyan az arca, mint egy gyereké.

Hej, mézbe estél Boros Gyurka, most aztán próbálj röpülni!

Dehogy próbál hisz ez is csak cicomázás. Judit máris odapillant, békülnek, de ekkor vevő kezdi emelgetni a tyúkot. Erre az asszony rögtön megfélelkezik a haragszomrádról.

Sovány, kopottruhájú ember a vásárló, de Judit tőle sem sajnálja a jó szót és megint gyöngéhúsúnak, csirkének dícséri a szíjas vén tyúkot.

— Adja harmincért?

— Harmincöt.

A rosszruhájú szó nélkül elmegy, később visszaódalog, vár. Lesi Juditot, hátha megunja és odaadja.

— Na, harmincér . . .

— Harmincöt.

A vevő előhalászik a zsebéből három rózsálló tízest. Odatartja az asszony elé.

— Harmincöt.

Hogy is tud ilyen keményen szólni azon a mély hegedűhangján?

A vevő odébb lép, Juditot figyeli, aki játssza a sértődöttet, mint-ha most már semmi pénzért nem adná a tyúkját.

Így tart ez egy darabig, végül a vevő visszajön.

— Adja na, igazán. Hozzáragsztom ezt is. Összegyűrt egylejest tesz a tízesek tetejére.

— A cigarettapénzem volt. Szenvedek egy szépasszonyért, — így próbál tréfálkozni a vedlett külsejű vevő, hátha megenyhíti vele Juditot, de az nem tűr tréfát egy ilyentől.

Adja, nem adja, így tart ez még egy darabig. Gyuri háromszor is int Juditnak a szemével, hogy „add már a fenébe s gyerünk, mit cigánykodszt”. De Judit visszaint holdas szemöldökével, valami olyasmit, hogy „ne szólj a dolgomba”.

Gyuri nem is szól többet, de egy szusszanásnyi idő alatt előnti a méreg. A zsebébe nyúl, majdnem leszakítja, pénzt ránt elő és a vevő kezébe nyom egy ötöst.

— Na, itt van! Vigye a tyúkot.

A vevő hol az egyikre, hol a másokra pillant. Mi ez? — nem érti, de aztán, bánja is ő, nyújtja Juditnak a pénzt.

Eppen jónak! Az asszony úgy fogja a tyúkot, hogy mindjárt a fejébe vágja, még maga sem tudja, a vevőnek vagy Gyurinak.

Elönti a pirosság, szebb most, mint a haragvó angyalok és oda-csapja a verdeső, kotkodácsoló tyúkot a vevő lába elé.

Hanem azért, akármilyen dühös, a pénzt, a harmincöt lejt, azért elveszi.

A vevő kezdi érteni, minek köszönheti váratlan szerencsését, köszönésfélét motyog, hóna alá kapja a tyúkot és elinal.

Juditéktól akár maradhatna, mert ők úgy néznek egymásra, hogy az ember azt gondolná: kettejük közül valamelyik mindjárt meghal.

Mikor elindulnak, még akkor sem enyhülnek meg. Némán mennek a bezálló helyre, némán vetik a hámot a lóra és döcögnek végig a város szekeret ugráltató macskakövein. Mert sógor bácsi majdnem az utolsó házban lakik.

Még ez a szerencse. A hosszú úton összerázódnak egy kicsit; beszélni ugyan még nem beszélnek, de az arcuk már megenyhült s ha válluk összeér, nem húzzák odébb. Ez már csak olyan félig-meddig harag, inkább duzzogás.

Mikor a sógor bácsi elébük szalad és kitarja a kaput, hallgatag egyezséggel megszüntetik az ellenségeskedést. Igaz is, vendégségbe nem való a veszekedés.

Sógor bácsi atyafiságos csókot vált Judittal, aztán Gyurit is megölelgeti.

— Te vagy az? — és kacskaringósan huncut példázatba kezd a házasság almájáról, amely bármilyen kívánatosnak mutatkozzék, csak kiderül róla a végén, hogy vagy férges vagy keserű.

Ez már így szokott lenni. Akik már a csutkát is elrágogatták, szívesen tréfálkoznak azokkal, kik még csak most nyúlnának a házasság egyelőre pirosan mosolygó almája után.

No, tréfát is mondtak már jobbkor!

Gyuri úgy válaszol, hogy Judit megérzi a szúrást.

— Tudom, sógor bácsi. A házasság kálvinista kereszt.

Az öregember nagyokat kacag, átöleli vállukat, így irányítja őket befelé.

A két fiatal kényszeredetten vele nevet, így lépnek be a hőszi-nűre meszelt lakásba. A sarokból zöld cserépkályha duruzsol feléjük, középen villogó poharakkal, evőeszközökkel várakozik a terített asztal.

Sógor bácsi fehér fejű, okos szemű ember; egyenes mint a pálcá. Egyetlen élő rokona Juditnak; amolyan bemutatkozó félére került ide Gyuri. Sógor bácsi már régen előzvegyült, magában él, de ha fiatal menyecskét tartana, akkor se lehetne nagyobb itt a rend. Még az ételét is maga főzi, igaz mészáros volt valamikor, onnan a szakértelem.

Hamarosan asztalhoz ülnek és a csigatészta húsleves versenyt aranylik a felvinci borral.

Melyik jobb? Jó mind a kettő. Fogyasztják is. Judit kipirul, most már nem a hidegtől vagy haragtól, hanem az étel jó ízétől. Gyurival is közelebb fészkelődnek egymáshoz, ha nem is illik, de a sógor bácsi majd csak megbocsátja.

Esznek sokáig, jó étvégygal, jókedvűen. Mindent dicsérnek s a pecsenye, a töltött káposzta, a rétes, minden megérdemli a dicséretet.

Már nagyon összekedveskedtek; a délelőtti haragnak se füstje, se parazsa. Nem is lehet ez másként, hisz egy-két pohár borban sok jó barát lakik. Hát még négyben! Bár az is lehet, hogy az ötödiknél tartसानak, azaz főképpen Gyuri, mert az öreg csak kortyol egyet-egyét és köszöneteket mond.

— Bor s pecsenye mellett virágzik a szerelem, — emeli poharát sógor bácsi, de csak Gyuri koccint vele és issza fenéig. Judit megállt a másodiknál.

Vigyázz magára, ő tudja miért.

Lassan, lassan megcsendesednek s a beszélgetés, mint áldozata fölött a héja, mindinkább egy valami körül kezd kerengni Akörül, hogy is lesz, miképpen élnek majd a fiatalok.

Judit, aki mostanáig szép ernyedtségben ült a széken, egyszerre megfeszült, miközben Gyuri csöndesen felelget sógor bácsinak. Igen, megélnék majd úgy csöndesen, egy ezrest biztosan megkeres, de lesz amikor többet is... Egyszerre megszínesedik az egész ember és kezdi előlről a százötven napszámorsól, akikkel ő meg a gépe versenyt dolgozik; belefog az eszkavátor-nótájába, amit úgy megunt már Judit, hogy legszívesebben belevágná az egész eszkavátort santierestől, mindenestől a feneketlen semmibe.

— Van aki az állatot szereti, van aki a gépet. De azért a magáét szereti mindenki legjobban — bölint az öreg.

Boros Gyuri nem bánna, ha még tovább beszélhetne az ő kedves gépéről, meg arról, hogy legjobban vizsgázott valamennyi közül a gépkezelő vizsgán, hogy az ő eszkavátora az olyan volt mindig, megnézhette akárki, örökké babrált vele, kente, olajozta, csavarokat szorított, lazított. Szóval volna neki még mondanivalója bőven az eszkavátorról, de nem hagyják. Sógor bácsinál megint a szó és ha elébb még csak keringett a cél felé, most egyenesen rácsap.

Gyuri hallgatja, hallgatja és hülni kezd benne a kedv. Hát még mikor Juditra pillant. Az asszony egészen ellágyult a hálától és örömtől. Hogyisne, mikor sógor bácsi arról beszél, hogy van valahol, ő tudja hol, egy cséplőgép, régi fajta, igaz, gőzgépes, de azért jó. Nem kell ahhoz más, csak egy szakértő gépész, aki megreperálja. A következő fordulóban kiderül, hogy nem is kell ott nagyon reperálni, csak éppen össze kell állítani, mert annak idején szétszedték, minek kerüljön az állam kezébe, — igaz-e? — de most előszedték, mert most már lehet és érdemes. A gépes, a vállalkozó pedig lehetne, te-

szem azt Boros Gyuri, akiben a tulajdonos megbízik, felesbe adná, még a tulajdonjogot is ráiratná. És ezt ő, mármint sógor bácsi, jószívvel, tiszta rokoni szeretettel, hogy lendítsen Judit húga sorsán.

Gyuri még mindig hallgat, leszegi busa fejét.

Ó, hát ezek nem értik, hogy ő szépre, nagyra, nagyszerűre vágyik? Ezen a száraz öregemberen, ezen nem csodálkozik, de hogy az ő Juditja... a legszebb, legkedvesebb, akinek annyit magyarázta...

S ennyit ért belőle?

Hát még csak nem is sejti, ki ő, mit akar?

Keserű világossággal lát most, majd megroppan bele.

Legyen örökké csak kicsire néző, csak magának kaparó, ócska gépet toldozó-foldozó, parasztbecsapó, parasztnyúzó?

Csak ennyit érnek a szép szerelmes Juditnak az ő vágyai, az ő tervei, az ő egész élete?

Hát szolgál legyen belőle, egy ócska cséplőgépé, meg azé az öregemberé, de akár Judité is, míg felrobban, darabokra hull, megrozsdásodik nemcsak a gép, az ő életük is?

Agyarkodjék, ha meglátja traktorállomás szépre festett új cséplőgépeit?

Sohse látta, és hogy gyűlölte máris azt az ócska cséplőt!

Az igazi gép, az az ő gépe. Végigmegy vele az egész országon, hegyet bont, új folyókat indít el, biztos mély alapot ás.

Nincs szebb annál! Az egyedüli szép élet csak az lehet. Ettől akarja őt Judit elszakítani. Azt hiszi — lehet? Milyen életre szánja őt ez az asszony?

Felkavarodik benne az egész ma reggeli piaci komédia és ettől még dühösebb lesz.

Hohó! Rosszúl ismeri, aki így ismeri Boros Gyurit!

A bor, a düh, a szerelem még mindig tusakodtak egymással. Végül feláll a legény, csak éppen egy kicsit tántorodik meg. Kődös tekintettel néz Juditra és valósággal beleharapja a levegőbe ezt az egyetlen szót:

— Nem!

Judit és az öreg úgy mered reá, mint akit arcul ütöttek.

Nem kell és nincs is magyarázat. Minek? Megértették mind a ketten, hogy Gyuri a túloldalra állt — szemközt velük.

Sógor bácsi, aki sok piacot, vásárt bejárt, sokat látott, tanult, Judit karjára teszi a kezét, mikor látja, hogy az asszonyban feltámadna a tigrisindulat. Olyasmit mond, hogy „nocsak, semmit sem kell elsietni, gondolkozz még öcsém, időd van, több, mint nekem”. Egészen kedélyesen búcsúzik.

Már az úton járnak, mikor Judit kitor.

— Azt hiszi, elmegyek magával vándorcigánynak? Egy rossz bugyorról cipekedjek végig az országon?

Sír és villámlik egyszerre.

De most hiába, Gyuri az előbbi boros nekibúsulás után józan, sőt rideg.

Megráncigálja a gyeplőt, s a ló poroszkálni kezd. Egész hidegen mondja:

— Ha szeret, velem jön.

Máris csattan a Judit válasza:

— Nem megyek!

Várta ezt Gyuri? Akárhogy is volt, de akkorát vágott ostorával a ló hátára, hogy az felhorkant és vágatni kezdett. Egymásba harapó, egymást marcangoló fák és vasak csattogása-csikorgása vette őket körül. Meg kellett kapaszkodniok. A szekér ugrálva vágatott a gödrökön át, mintha kettejük haragba szilajodott lelke hajszolná.

— Megállj! — sikoltja Judit s a gyeplőhöz kap. — Minek pusztítja a lovamat? A magáét üsse!

A ló fájdalmasan felnyihog, úgy rántja vissza Gyurka. A szekér farol, majdnem az árokba csúszik, a legény odaveti a gyeplőt az asszony ölébe, átugrik a sáncon és elindul toronyiránt a mezőn keresztül.

Judit dermedten áll a szekéren, már kiáltana, hogy Gyuri, de nem! Ő még senki után nem kiáltott.

Sápadt az indulattól, liheg, úgy néz a legény után, aztán ő sujt olyat az ostorával, hogy a ló, tán még vadabbul, mint az előbb, vágatni kezd.

Gyuri a szekérzörgésre sem fordul vissza. Megy tovább, dühösen tapodja maga alá a földet és nem áll meg csak a domb élén.

A nedvesen fojtogató ködök fölé került. Elnéz messzire. Merev, mozdulatlan, jégbefagyott köröskörül az egész világ. Semmi se zavarja meg ezt a halott némaságot, csak az egyre messzébb, egyre halkabban zörgő szekér.

Ott áll Gyuri magányosan. Ő is fagyott, merev.

Varjak szállnak a köd felett. Idáig hallatszik kiáltozásuk:

— Kár... kár...

Hallod-e Boros Gyuri, nem volt-e kár?

III.

BESZÉLTEK-E sokat Juditról? Egész télen őt beszélték. Aki irigyelte a szépségét, fiatalságát, az mind rajta fente a nyelvét — s volt-e olyan asszony a faluban, aki ne irigyelte volna? De ő állta. Nem hallotta meg a kacagást, nem a sugdolózást, még a kajánul sajnálkozó vénasszony-beszédre is csak vállrándítással felelt.

Büszkébb volt ez az asszony annál, semhogy megtörhették volna. Elment Boros Gyuri? Isten áldja!

Nehezebb akkor lett neki, amikor visszajött.

Mert visszajött. Igaz, hogy nem hozzá, nem Judithoz, de itt járkált megint a faluban, vállravezett bekecsben, félrevágott sapkában.

S nem is egymaga jött, hanem egész seregre menő társsal. S itt volt itt, az az eszkavátor. Árkot, csatornát ásnak, így mesélik Juditnak, átvágják a nagy kanyarját ennek a vad Szamosnak; ott, ahol örökké kiöntött és annyi szép káposzta- meg répaföldet mosott el, a falu legjobb földjeit.

Judit csak egy pillantást vetett rá az ablakon keresztül — nem Gyurira, hanem az eszkavátorra, — amint nyolc pár bivallyal végighúzták a falun.

Még el is mosolyodott gúnyosan. Na, híres gép, hiába puffog a motorod ki nem vergődne a sárból bivalyok nélkül.

Ezért hagyta őt el Boros Gyurka?

De aztán nem törődik vele. Még gondolatban sem.

Hanem az az egy mégis bosszantotta, hogy ez a Gyurka úgy járja a falut, mintha ő soha itt nem lett volna, mintha soha nem szerette volna.

Igaz, ezt is inkább csak gondolta, mert meg nem kérdezett soha senkit affelől, hogy mit tesz Boros Gyuri. Ha említették a nevét, csak legyintett és elfordult, olyan könnyedén, hogy az emberek már kezdték igazán hinni: elszállt a szerelem, nyári pille volt csak.

Mi volt az igazi igazság, azt csak Judit tudta. Azt csak ő érezte, azt a szívdobbanást, azt a keményet, éleket — mint mikor kést vágna az ember mellébe. Ezt érezte, valahányszor meghallotta a Gyurka nevét.

S hányszor hallotta! Mintha örökké csak ő róla beszélne. De miről is beszéljenek, mikor az ő falujának a fia, mindannyiuk ismerőse, rokona, cimborája s ott ül tényleg az eszkavátoron s úgy ássa egymaga a Szamos új medrét, mint a szegénylegény szolgálatába szegődött mesebeli óriás.

Erről beszélnek a faluban, meg arról, hogy nyolcvan ember egyebet se tesz, csak csillébe lapátolja és az új töltésre hordja a földet, amit ő ás ki, Boros Gyuri. Csoda ez, világ csodája és büszke reá az egész falu, nemcsak Márton bácsi, az öreg Boros, aki minden nap kiballag a vízszabályozáshoz Gyurit nézni.

Mama sem sír már, nem panaszkodik. Jól van így, ahogy van, megsegítette az isten, meghallgatta az imádságát.

Mert inkább ez az eszkavátor, mint Judit. Ez legalább dicsőséget hoz, meg pénzt is, de az az asszony... no, csak igazán van a mondanak, hogy a szépasszonyt a testnek paradicsom, az erszénynek purgatórium, a léleknek pokol.

Ilyeneket mondogat faluszerte mama és Judit meghallja ezt is. Mindent meghall, Elmondják neki, ha nem is akarja.

De vajjon tényleg nem akar hallani Boros Gyuriról?

Nem, nem akar. Olyan nagyon nem, hogy feléje se megy a nagy Szamos kanyarnak. Még azt gondolnák, hogy azért... Pedig van ott egy kis káposztaföldje és már nagyon kellene plántálni.

Egy reggel, — látszik, hogy nem aludt az éjszaka — mégis csak rászánja magát. Kosárba rakja a palántát, betakarja nedves ruhával, kiskapát a vállára, s indul.

Nincs az a Boros Gyuri, akiért ő pusztán hagyná a drága, fekete földet.

Talán még sohasem volt olyan tiszta az ég, mint ezen a reggelen. Fecskék cikáztak a megfoghatatlan messzi kékségben a sebeségtől részegen. Judit vidáman, gyorsan dolgozott.

Csönd volt, csak a buja füvek alól hallatszott ciripelés, láthatatlan bogarak neszelték és a messzeségből duruzsolt idáig valami fojtott dübörgés-mormogás.

Az eszkavátor volt.

Ott dolgozik Boros Gyuri.

Judit olyan haragosan vágta bele kapáját a földbe, hogy megreccsent. Felvette, nézegette... Eltört? Nem, de azért mégis... mintha megrepedt volna... Új nyél kellene, vagy legalábbis valami erősítés.

Körülnézett, bár maga is tudta, nincs a közelben fa vagy bokor. Kést keresett elő a kosárból, felkapta a kapát és elindult a folyópart felé. Ott lesz, ott válogathat.

Susógó füzek szegélyezték a vízpartot, köztük néhány terebélyes mogyoróbokor. Halkan, csak egyet-egyet csobbanva surrant medrében a szőke víz.

De... azért itt sincs nyugalom.

Zúg, csattog annak a gépnek a mótora! A víz hozza el így a hangokat. Judit már-már visszafordul, inkább veszni hagyja a palántáit, az egész napot.

De nem. Azért sem!

Megy tovább, keresgél, bujkál a bokrok között. Az a megreccsent kapanyél, az nem hagyja nyugodni...

Váratlanul bukkan elő a parthajlat mögül az eszkavátor. Olyan hirtelen, hogy Judit visszahökken és mint baráti kézbe, kapaszkodik egy simakérgű fűzfaágba.

All moccanástalan. Különbenis, nem mehet tovább, pár lépés elég lenne ahhoz, hogy meglássák.

Öt, itt?

Hogy azt mondhassa valaki róla: leselkedett?

De vissza se fordul, áll megbűvölten. Előtte, alig kőhajításnyira, a félig elhordott magas partnál dolgozik Boros Gyuri.

Éppen most fordul a gépe, megvillan a legény dacos, fekete üstöke, feje fölött lendülve vágódik előre az ásógép két óriási vas állkapcsa. Előre vágódik, ezüstnél fényesebben csillog, nagyokat dobbanva alázuhan, mélyen belemar a föld fekete húsába... aztán csörög, megfeszül a lánc. — Megbírja? Elszakad? — dehogý! Egyetlen rándítással magasba szökken, máris fordul tovább. Judit innen is jól látja mint húz meg egy kart Gyuri és máris özönlik a sorjázó emberek, csillék elé a föld. De ekkorra a villogó fogsorú óriás máris visszalendült, újabb zuhanás, dobbanás, lánccsörömpölés. Olyan szép ez, olyan szokatlan, sose látott. Még el sem képzelhetett ilyet Judit.

Meddig nézi?

Addig, amíg megéri, amit meg kell értenie; amíg szíve megdobbantja, mit kell tennie; addig, amíg a szerelem elsodorja, és boldogságot váró ifjú testtel, tündöklő lélekkel elindul Boros Gyuri felé.

(Erdély)